

מהתנדבות לאקטיביזם

התנדבות אנשים עם מוגבלות בישראל

ד"ר גלית ינאי-ונטורה
המכללה האקדמית עמק יזרעאל
gality@yvc.ac.il

התנדבות

פעילות שאדם **תורם** מאדם לאדם (זר) או לציבור
מתוך רצון חופשי וללא תמורה חומרית

מתנדבים בעיקר אנשים עם משאבים
גם התנדבות היא פריבילגית?

התנדבות חדשה

הזכות להתנדב

כניסת מתנדבים חדשים

אנשים עם מוגבלות

- 1.6 מיליון אנשים עם מוגבלות
- 800,000 בגיל העבודה
- 458,000 בגיל 65 ומעלה
- 48% בלבד מועסקים
- חלקיות משרה, ברובד הבינוני והנמוך של שוק העבודה
- חסמים רבים בשוק העבודה

התנדבות היא מסגרת אלטרנטיבית לתעסוקה

- יכולת לבחירת העיסוק	- מפגש עם אנשים	- הערכה ומסוגלות עצמית
- הזדמנות ליוזמה ואוטונומיה	- פיתוח יכולות	- מעורבות ותודעה אזרחית

התנדבות אנשים עם מוגבלות

1. מניעים להתנדבות בקרב אנשים עם מוגבלות

- רצון עז באינטראקציה חברתית
- רצון בעצמאות וברכישת מיומנויות חדשות
- המניע **התעסוקתי** – רצון להיכנס לשוק העבודה
- מסגרת מותאמת וגמישה
- **היכולת לעבור ממקבל שירות לתורם פעיל**

עמדתם החברתית **הנוקת**
כאנשים עם מוגבלויות נשמרת גם
בשדה של התנדבות.

התנדבות עם צרכים מיוחדים

2. חסמים בהתנדבות אנשים עם מוגבלות

- תפקידים נמוכים מיכולותיהם
- היעדר משרות מספיקות/ **חוסר בגמישות ארגונית**
- חוויה של בדידות, תיוג, היעדר נגישות
- **מעגל ההדרה של ההתנדבות**

תרומה של מתנדבים עם מוגבלות

גישת ההון החברתי
(Coleman, 1988;
Putnam, 1995)

3. נקודת המבט הארגונית

- נוכחות של אנשים עם מוגבלות מעשירה את הצוות
- מקדמת סובלנות כלל ארגונית
- התמודדות, משאבים עם צרכי המגבלה

ניסיון החיים של חיים עם מוגבלות
מקנה ידע ייחודי

שאלות המחקר

1. מה משמעות ההתנדבות אצל אנשים עם מוגבלות המתנדבים בארגוני הסיוע לאנשים עם מוגבלויות?

2. מה תובנות הסיוע שלהם כאנשים עם מוגבלות?

3. מהו מודל העבודה האפקטיבי, מנקודת מבטם?

היות אדם עם מוגבלות הוא בבחינת משאב שיש ללמוד על תרומתו.

- ארגוני הבית שלהם
- מעבר ממוטב למתנדב
- אנשים עם מוגבלויות כמסייעים
- מתנדבים בוגרים
- ערבים (20%) ויהודים (80%), בעיקר עם מוגבלות פיזית (80%).

משמעות ההתנדבות

- אינני יכולה ללכת וגם קשה לי מאד להניע את ידי ולכן יש לי אביזר עזר ממונע שפותר את הבעיה של המגבלה בידיים, מגבלת הניידות וגם של השיתוק. הפנו אותי כדי לרכוש את אביזרי העזר שאני זקוקה להם כדי לתפקד בבית.
- שנים מעטות לאחר שהשתחררתי מבית החולים הגעתי לשם וראיתי שהם נמצאים במצוקה כלכלית, המצב היה מחפיר. ואמרתי טוב, אולי אני יכולה לעזור, אמנם מוגבלת מבחינת תנועה אבל יש דברים רבים שאני יכולה לעשות, התחלתי באמת בזעיר אנפין להשתתף.
- ביקשו ממני להעביר הרצאות על שיקום פיזיקלי ואז אני באה ומספרת על החיים שלי, על הקמת הדירה והשימוש באביזרים. אחר כך דרך מכרה הגעתי לתוכנית של נשים חונכות לזכויות, ככה פעם ראשונה שהייתי בחברה של נשים, נשים גם ערביות, דבר שאני חפצתי בו.
- רציתי להיות בחברותא של נשים, גם מההיבט הפמיניסטי, פתאום חשתי הזדהות עם האוכלוסייה של אנשים עם מוגבלות, שלפני כן, אני עדיין הייתי בתודעה של אישה... אז הרגשתי קרובה יותר לעולם של אנשים ללא מוגבלות, אל תשכחו שכשנפגעתי הייתי בת 19 וחצי ורוב החיים שלי אז, עד אז, היו כאישה, כאדם ללא מוגבלות ואני הצטרפתי.
- וזה היה אירוע מכונן, ראיתי שיש לי היכולת להשפיע. אני יושבת שם, בכמה קבוצות אישה עם מוגבלות קשה, אני לא נכה לייט, ניתן להודות, ומצד אחר, העובדה הזו מאפשרת לשיח להיות פתוח. ובזכות זאת לנשים להכיר את עצמן יותר. מה שעוד גיליתי, הוא שברגע שאני מטעינה את ההתנדבות שלי בתודעה פוליטית, משמע, אני רואה כיצד ההתנדבות שלי יכולה לשנות תודעה של אנשים ולסייע להם, מגביר עוד יותר את העצמאות של אנשים ומסייע להם. אני יכולה לחולל שינוי חברתי ואז אה... כל ההתייחסות של התנדבות הפכה להיות אחרת.

משמעות ההתנדבות

- התחלתי להשתתף בקורס של מחנכים למיניות. חל בי שינוי משמעותי בעקבות הקורס הזה. אני רואה את ההתייחסות של מיניות ככלי להעצמה. כי ברגע שמדברים על מיניות, האדם כבר מרגיש שלם, הוא מבין שיש ערך לחייו. מימוש המיניות פירושו שיפור דימוי עצמי, חיבור לגוף, ליצור תקשורת אחרת עם אנשים אחרים.
- [...] אני עורכת עיתון, רכזת המערכת. התפקיד הזה כולל פגישות, כתיבת פרוטוקולים, תזכורות לגבי כתבות, יצירת קשר עם גורמי חוץ הרבה מאד עניינים טכניים, ניהלתי צוות.
- עוד תפקיד שיזמתי, זה תפקיד של ריכוז כל הנושא של ימי עיון אוכלוסין, זה דבר מאד מורכב, צריך לקבל את המידע, לייזע אנשים, לקבל תאריכים לתקצירים, ואם צריך להקים דוכן, לברר מהם התנאים במקום...
- עכשיו אני משלבת בין שני הנושאים שבהם התנדבתי, ומקדמת את הנושא של אביזרי עזר בכל הקשור למיניות. בניתי הרצאה בנושא של שינוי וגיוון הנושא של חיי המין של אנשים עם מוגבלות בעזרת טכנולוגיה מסייעת. כמו שיש מיטה סיעודית, שמשנה כל הזמן תנוחות, אפשר להשתמש בה, אפשר להשתמש בכריות, אביזרים שכבר נמצאים בבית כדי לסייע להם לתפקד.
- בניתי קורס בנושא של ניהול מלווים. אין קורס כזה, אין קורס לנכים כיצד לנהל את המלווים, יש כל מיני קורסים למלווים למטפלות, אז זה קורס שבניתי והעברנו כמה סדנאות בנושא.

משמעות ההתנדבות

- הנתינה לקהילה... יש בה עוצמות אדירות, החיים שלי הם כאלה ש... שוב, אני זקוקה כל הזמן להרבה מאד עזרה. אני אינני מסוגלת כמעט לעשות דבר לבד, זאת אומרת כל הנושא של מקלחת, שירותים, התלבשות, אפילו יציאה מהמיטה, אפילו להתהפך במיטה, אינני מסוגלת לעשות את הדברים הללו לבד, וכאשר אני נותנת לקהילה, אני פשוט אדם, ולא זו בלבד שאני אדם, אני מרחיבה את הגבולות שלי כאדם, כי אני תורמת לקהילה ומשנה משהו בה.
- אין לי מושג מה היה קורה אלמלא כן, אלמלא התאונה, אבל, אינני יודעת, קשה לי להאמין שהחיים שלי היו עד כדי כך מגוונים!

תפיסה עצמית גבוהה וחיובית

היקף פעילות רחב. עשיר בתפקידים

ניגוד בין המגבלה להתנדבות

מרחב ללא מוגבלויות

מוגבלות מהווה הון ידע ומשאבים

התנדבות מטעינה את המוגבלות
בתודעה פוליטית

משמעות ההתנדבות

רויטל

גלעד

רויטל, מנפגעות הפוליו האחרונות, נפגעה בידיה וברגליה. ידיה התאוששו במשך השנים, והפגיעה נותרה בגפיה התחתונים. כל חייה התחנכה במסגרות רגילות, כשהוריה מעודדים אותה שאין דבר שלא תוכל להשיג בכוח הרצון ובהשקעת מאמץ. לאחר התיכון המשיכה ישירות ללימודים גבוהים וסיימה פוסט-דוקטורט בטכניון. לאחר מכן עבדה במקומות שונים במחקר ולא היתה מובטלת למרות המוגבלות. לבקשת ראש עירה פרשה רויטל מעיסוקיה וחברה אליו כחברת מועצה בהתנדבות. היא עמדה בראש ארבע ועדות: רווחה, תחבורה, איכות סביבה ומועצת נשים. בהמשך התבקשה להקים את **נגישות ישראל צפון** ולנהל אותה. היא חברת מועצות המנהלים של עמותת **אתגרים** ושל ארגון **מפרש** בגליל. היא מתנדבת באיל"ן, התנדבות שהיא בבחינת סגירת מעגל, שכן ארגון זה העניק לה את השיקום הגופני והספורטיבי.

גישת ההון התרבותי

ההון המלכד ההון המגשר

מהתנדבות לאקטיביזם

יצירת 'מרחב ביניים' פסיכולוגי וחברתי

- ✓ מובלעת שבה משתנים כללי המשחק
- ✓ אדם משתחרר מהשדה הדומיננטי
- ✓ מתחיל לחשוב מחשבות חדשות על עצמו
- יוצר מערכות יחסים חדשות
- ✓ משנה מערך כוחות מסורתי

תובנות הסיוע לאנשים עם מוגבלות

אני אוהב תמיד לעזור ולהדריך, במיוחד מול אנשים שאין להם את המגבלה הזאת [עיוורון]. אני פשוט לא אוהב להגיד "אנשים רגילים", כיוון שכולנו יש מוגבלות מסוימת, כמו כאלה למשל שמפחדים ממעליות, חושך, טיפות; גם זה סוג של מוגבלות שאולי לא רואים אותה למראית עין, אבל מפריעה לחיי היומיום, וזה בסדר להיות מודע לזה, וצריך לדבר על זה; לא לגרום לפחד שלך להשפיע על היומיום שלך. הרבה פעמים בהרצאות עולות כל מיני שאלות של מבוכה מהילדים, וברגע שאני מסביר להם ומשתף אותם איך אני מתמודד עם המוגבלות שלי ואיך למרות זאת אני חי חיים רגילים, הם מתחילים להיפתח ולשתף אותי בדברים שעוברים עליהם או מגבילים אותם ביומיום שלהם...

איתור אנשים עם מוגבלות

לא להיפגע ממוטבים

**מתנדב עם מוגבלות כמשקם
אדם עם מוגבלות**

שיקום החברה והארגון

ניהול מתנדבים עם מוגבלות

אין לנו תקציב בכלל. אנחנו צריכים לבנות הכל מאפס, ואני מנסה לארגן תקציב למועדון חירשים. גם לא היתה לנו הדרכה כיצד להתנדב, אלא זה בא מהנפש שלנו. אני קיבלתי הדרכה במשך הניסיון שלי בעבודה. אנחנו לא מוגדרים כמתנדבים. לכן אין מי שאחראי עלינו. אנחנו אמנם עושים עבודה התנדבותית, אבל אנחנו נקראים פעילים.

ניהול עצמי בשילוב משאבים

פעילים ולא מתנדבים

השפעתה החשובה של התנדבות...

לבני נוער התנדבות היא פעילות **פנאי**

חירות אצל בני נוער – בסימן שאלה!?

הערכת חסר והערכת יתר של הורים

מהי המסגרת הנכונה אצל הורים?

שתי קבוצות השווים של בני הנוער

האם מחויבות פוגעת במוטיבציה
הפנימית? – על פרויקטים של
מחויבות אישית בתיכון

התנדבות מאפשרת יכולת לעצב זהות

להתייחס למוגבלות כאל משאב

ניהול המבוסס על אוטונומיה ועידוד יזמות

פרדוקס ההתנדבות – יש ליזום אותה!

התנדבות משמעותית, כערך עליון

גמישות ארגונית